

Setod vaatavad lootusrikkalt tulevikku

Regionaalminister Jaan Õunapuu juhitud Setomaa asjatundjate komisjon tödes 10. mail toimunud koosolekul, et enamik setomaalastele antud valitsuse lubadusi 2006. aastaks on täidetud ja ülejäänud täitmisel.

Viis tundi kestnud koosoleku päevakorras olid järgmised küsimused: viisad, Eesti kontrolljoone lähedaste koolide ja Petseri II Keskkooli koostöö, Setomaa arengu programm, Eesti kultuurikeskuse (Petseris) struktuuri ja tööpõhimõtete aruolu, Setomaa riiklik kultuuriprogramm, ettevalmistustööd seto leelo esitamiseks UNESCO vaimse kultuuripärandi nimekirja, kohalikud ja riigiteed Setomaal, Koidula piiripunkt ning kuues vallas 2005. aastal tehtud uuringu tutvustus.

Mullu 3. juunil 2005 toimunud Setomaa asjatundjate komisjonis välja töötatud mitmeaastane abinõude kompleks Setomaa jätkusuutlikuse tagamiseks on jõuliselt käivitunud. Eelkõige tähendab see võimalusi kohaliku algatuse toetamiseks ja investeerimise muust Eestist oluliselt mahajäänud infrastruktuuri korrastamiseks.

Suurim kulutus nelja aasta vältel tehakse uuest piiri asukohast ja piirikaitsest huvidest lähtudes läbilõigatud teede ehitamiseks ja korrastamiseks. Suurendatud on Setomaa kultuuriprogrammi mahtu ja taastatud Setomaa regionaalprogramm, et toetada setode initsiatiivi kultuuri säilitamiseks ja arendamiseks ning ta-

gada Setomaa majanduslik jätkusuutlikkus. Pidevalt otsitakse lahendusi erinevatele viisaprobleemidele, muuhulgas teatas minister Õunapuu, et siseministerium taotleb 2007. aasta riigieelarvest miljon krooni väljaspool tasuta ja soodusviisa piirkonda elavatele Petseri rajooniga seotud inimestele Vene Föderatsiooni viisa maksumuse osaliseks hüvitamiseks.

Setomaa Valdade Liidu juhatuse esimees Margus Timmo tõmbab paralleeli aasta tagasi valitsusjuht Andrus Ansipi poolt Setomaale istutatud puuga: „Pihlakas on kasvama läinud, ehkki kohaliku taluniku lambad küll veidi räsivad seda; puu on ajanud uued võrsed ja setod vaatavad lootusrikkalt tulevikku.”

Ligi aasta tagasi väisas peaminister Andrus Ansip Setomaad ja leidis, et seto kultuuri hävimise ärahoidmiseks on tarvis toetada kohalike initsiatiivi ja luua neile võimalused end ise aidata.

„Nüüd on pall setode käes tagasi ja meie nutikusest ning koostöötahtest sõltub, kuidas suudame avanevaid võimalusi kasutada oma elujärje parandamiseks. Hindame kõrgelt valitsuse liikmete tähelepanu, koostööd majandusministeeriumi, siseministeeriumi, kultuuriministeeriumi, EAS-i ja erinevate ekspertidega, kes on oma panuse andnud Setomaa arengueelduste loomiseks,” ütles Setomaa Valdade Liidu juhatuse esimees pärast komisjoni koosolekut.

(Setomaa Valdade Liidu pressiteade 11. mail 2006; koostas Kaja Tullus)

Setomaa arengukava arutelult

Setomaa Arengu Programmi arutelul Obinitsas 21. mail osalesid: Ebe Zeerus, Aare Kuura, Aare Hörn, Margus Timmo, Inara Luigas, Maivi Laar, Ain Raal, Ahto Raudoja, Evar Riitsaar, Ülle Kauksi.

Margus Timmo andis ülevaate programmi kulgemisest kuni tänaseni. On toimunud uuringud, millele programmi ettevalmistamisel tugineti.

Aastaks 2006 on Setomaa arenguks eraldatud 5 miljonit krooni. 1 miljon kulub viisakoordinaatorile, EAS-i programmiga seotud tegevustele, nõustaja-konsultandile, seega jääb 4 miljonit. Toetus maksimaalne suurus on 500 000. Omaosalus 20% või rohkem, millest 10% on rahaline.

Programmist on mõistlik toetada paari-kolme MTÜ-d tegevustoetusega.

Ettevõtjad otse veel toetust küsida ei saa, seepärast eeldatakse piirkondlike ja sektoriaalsete MTÜ-de teket ning nende aktiivsust toetuste taotlemisel. (Näiteks tegutsev Setomaa Turism, loodav Seto Käsitöömeistrite Kogo jt.). Taotleda saavad ka kohalikud omavalitsused, kui taotlused on seotud tingimuste loomisega ettevõtluse tekkeks ja/või arenguks.

Pikemalt räägiti programmi toetavatest tegevustest. Allpool mõnest teemast lühidalt.

* Noorte ettevõtlusalane koo-

litus ja sidumine Setomaa ettevõtjatega. Kõikidesse koolidesse ettevõtlus-majanduskoolitus. Kui koolis on vastav ettevõtlus-majanduskoolitus ja vastutav tugisik, tekivad selle tulemusena ka õpilasfirmad.

* On vaja kaardistada ettevõtjate vajadused praktikakohtade ja erialatöötajate (töölise) järele. Konkreetne vald teab oma valla ettevõtjaid kõige paremini. Vald esitab ka projekti, sest vald peab olema huvitatud ettevõtja käekäigust, tulumaks laekub ju valda.

* Ettevõtjate foorumi korraldamine. Kohalik foorum igat liiki ettevõtjatele – vajalik omavaheliseks tutvumiseks, suhtlemiseks, arendamiseks tasemel ekspertide ja spetsialistide osavõtmisega.

* Internet. Valdade taotlused. Vajalik kaardistada kohad, kus ei ole levi ja vajatakse lisalahendusi.

* Sihtfinantseerimine. Tegevustoetuste taotlemiseks peaks võtma palgalise inimese, kes tegeleb projektidega, ajab asju. Vajalik uute MTÜ-de teke huvigrupiti, soovitatavalt üle-setomaalised: turism, taastav energia (bioenergeetika), käsitöö väljaarendamiseks.

* Mainekujundus – messid, trükised, tutvumisreisid jne. Viia reklaam ja pakkumisüritused lõpp-tarbijateni, näiteks suurfirmade.

Mõttekas on tegelda piirkonna või valdkonna tegevustega, sest need on meie konkurentsieelised.

(Allikas: Setomaa Valdade Liit)

Sündmusi Setomaal juunis ja juuli alguses

- 4. juunil Luhamaa kirmask Misso vallas Luhamaa külas
- 9. juunil kell 18.30 Pihkva kinoteatris "Pobeda" ansambli "Lököriq" kontsert
- 23. juunil Jaanipäev Värska laululaval
- 23. juunil Jaanituli Meremäe mäel
- 23. juunil Jaanipäev Luhamaa külas Misso vallas
- 24. juunil III ümber Pulli järve jooks Misso vallas
- 24. juunil Jaaniõhtu Missos
- 26. juunil Radaja Seto muuseumi 5 aasta juubel Seeridsä nulgah Petseri rajoonis
- 29. juunil Tüü- ja ilotalgud Värskas Seto Talumuuseumis, Kõivopäiv
- 28. juunil – 2. juulil Meremäe vallas Küllätüväs pillilaager lastele ja noortele
- 1. - 31. juulil Meremäe lahtised võistlused jalgpallis, Obinitsas
- 6. juulil Miikse jaanituli Meremäe vallas
- 7. juulil Kuksina kirmask Meremäe vallas
- 7. juulil seto jaanituli Kärel Mikitamäe vallas

Külavanemad panid pead kokku

Kevadine jüripäev tõi Värska-se rahvast igast kandist ja nulgast – oli nii Hiiumaa mehi kui Pärnumaa naisi. Setomaa Valdade Liit oli otsustanud ühendada meeldiva kasulikuga ning viia pidutsemise kõrvalt läbi ka üks ümarlaud, seto keeli Setomaa külli tsöörklaud.

Külaliikumise eestvõtjad tutvusid seto jüripäeval Lobotka küla huviväärsustega. Külast ja külaseltsi tegemistest kõneles külavanem Heldur Kotov.

Merlin Lõivu foto

Setomaa külade ja külavanemate ümarlaud on kohaliku elu eestvedajate, eelkõige külavanemate kogemuste ja teadmiste vahetamise foorum. 2006. a. toimub neli kokkusaamist, üks igas Setomaa vallas. Täpsema ajakava ja projekti üldiste eesmärkide kohta võib lugeda „Setomaa” ap-rillinumbrist (lk. 3).

Kui külalisi oli jüripäeval palju, siis külaelu edendajaid saabus oodatust vähem. Kokku said eelkõige Värska ja Mikitamäe kandi aktiivsed inimesed, Meremäe vald oli esindatud vaid projekti vedajatega. Puudusid ka Misso inimesed.

Kui näiteks Mokornulgas on palju väikseid, 3-6 püsielanikuga külasid, siis Võõpsu ja Lobotka, mille esindajad ümarlaval ka kohal olid, küünivad peaaegu saja elanikuni. Loomulikult on selliste külade probleemid, võimalused ja sihid erinevad. Ümarlaval üks eesmärk on suunata külasid koostööle, õnnestunud tegude ja mõtete jagamisele ning seega külaelu edendamisele igas Setomaa nulgas.

Setomaal on tublisid külasid küllaga. Heaks näiteks on Karisilla küla Mikitamäe vallas. Kohaliku külaseltsi MTÜ Karisilla eestvedaja Elli Lepasilla jutust selgus, et külal on suur külaplats, kus pakutakse vaba aja veetmise võimalust ja korraldatakse õppusi, plaanis on välja ehitada matkarada. Kohalik initsiatiiv ja julge pealehakkamine

on peaaegu kadedusttekitavalt nakatavad. Pealehakkamisega paistab silma ka Lobotka külaselts eesotsas külavanema Heldur Kotoviga. Toredasti üllatas Lüübnitsa küla osalemine ümarlaval. Nadežda Latkina ülevaatest saime teada, et selleski Peipsi-äärses külas, mis paljude-

Esimese kohtumise „praktilise osa” raames suunduti külla Värska naabrile, Lobotka külla. See praegugi veel võimas küla andis omal ajal nime kogu vallas, praegu elab külas ligikaudu 80 inimest. Ühistegevuse käigus on rajatud külaplats, küla-kiik, laululava, varjualune, abihooone ja infotahvel. Potentsiaali on enamakski: et Lobotka küla tuumik paikneb Värska orglahe kaldal, on siin võimalusi eelkõige veeturismi arendamiseks sadama ehitamise kaudu. Külaselts näeb arenguvõimalusi ka muude turismiteenuste, näiteks telkivõimaluste ja giiditeenuste osutamises.

Külade esimene ümarlaud sisendas usku, et sellised kohtumised on olulised, parendamaks koostööd, saamaks innustust ja häid ideid, samuti toetust. Ohku jäi küsimus, et kust kõikide nende suurepäraste mõtete teostamiseks raha saada. Sestap plaanime järgmisel ümarlaval seda teemat lähemat käsitleda.

Seniks aga mõtlemisainet kõigile Setomaa elanikele: kas teie külal on juba külavanem? Kui ei, siis võiksite ta valida ning kui jah, siis saatke ta 4. juunil Luhamaale, kus pealelõuna, kell 15 külavanemad ja teised kohaliku elu edendajad taas kokku saavad.

Info: Hörna Aare (tel. 5622 2348) või projektijuhid valdades (vt. „Setomaa” nr. 4, lk. 3, või www.setomaa.ee).

HELEN ALUMÄE, projektis osaleja

NB! Järgmine külade tsöörklaud toimub 4. juunil algusega kell 15 Luhamaa koolimaja saalis.

Kõneteemad:

- Kuidas hankida raha tegevuskuludeks ja omafinantseeringuteks?
- Piiriveere Liideri organisatsioon osalemine.
- Setomaa külade omavahelise koostöö korraldamisest.
- Kell 16-18** tutvumine Luhamaa piiripunktiga, Luhamaa kiriku ning ümbruskonnaga.
- Kell 18** kirmas Luhamaa kooli juures.
- Osalema on oodatud kõik, kes tahaks oma küla elu edendada ja vahetada teiste külade elu edendajatega mõtteid ja kogemusi.**